

# СПІВПРАЦЯ З НАЦІОНАЛЬНИМ ПЕДАГОГІЧНИМ МУЗЕЄМ ТА БІБЛІОТЕКОЮ Я.А. КОМЕНСЬКОГО: УЧАСТЬ У МІЖНАРОДНІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРИРОДА ЯК ВЧИТЕЛЬ»

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2025.7144>



## БЕРЕЗІВСЬКА

### Лариса Дмитрівна

доктор педагогічних наук,  
професор, дійсний член  
(академік) НАПН України,  
директор Державної  
науково-педагогічної  
бібліотеки України імені  
В.О. Сухомлинського,  
м. Київ, Україна



**Анотація.** Представлено мету та результати участі в Міжнародній конференції «Природа як вчитель», що відбулася в Чехії 19-20 червня 2025 р. Захід організовано Національним педагогічним музеєм та бібліотекою Я.А. Коменського, Інститутом історії Чеської академії наук (Центр історії освіти). Розкрито особливості проведення, напрями роботи міжнародної конференції з актуальної історико-освітньої проблеми — використання природного середовища в освіті в різні історичні періоди. Поінформовано про ключові доповіді учасників конференції із восьми країн світу (Австрія, Німеччина, Словенія, Угорщина, Україна, Франція, Чехія та ін.). Аргументовано, що участь у міжнародних науково-практичних заходах демонструє незламність та інноваційність української науки, її внесок у світові дослідження навіть в умовах війни й повоєнного відновлення. Доведено важливість у річчії європейської інтеграції міжнародної науково-дослідницької співпраці як актуального шляху боротьби з різними викликами, зокрема соціальними, освітніми, культурними та екологічними.

**Ключові слова:** міжнародне науково-дослідницьке співробітництво; історія освіти; історико-освітні дослідження; дитина; міжнародна конференція; європейська інтеграція.

Нині під час повномасштабної війни РФ проти України участь у міжнародних науково-практичних заходах є ключовим кроком для інтеграції української науки до європейської та світової наукової спільноти. Такі заходи слугують не лише для налагодження контактів, пошуку партнерів для наукових проєктів, а передусім для збереження голосу України на міжнародній арені.

Уже традиційно за запрошенням чеських колег долучаюся до міжнародних конференцій, присвячених актуальним проблемам історії освіти: «Дитина в часи біди і надії. Подолання лиха війни, епідемій, соціальних, психологічних і фізичних вад у дітей та молоді» та ін. (Березівська, 2023). Під час цих заходів представляю Державну науково-педагогічну бібліотеку України імені В.О. Сухомлинського НАПН України (далі — ДНПБ), науковці якої здійснюють, зокрема, історико-освітні дослідження.

19-20 червня 2025 р. взяла участь у міжнародній конференції «Nature as a teacher» («Природа як вчитель»), яку організували Національний педагогічний музей та бібліотека Я.А. Коменського, Інститут історії Чеської академії наук (Центр історії освіти). Конференція об'єднала дослідників із восьми європейських країн (Австрія, Німеччина, Словенія, Угорщина, Україна, Франція, Чехія та ін.), 29 наукових установ, закладів освіти та культури.

Із вітальним словом до учасників звернулися: директор Національного педагогічного музею та бібліотеки Я.А. Коменського, профе-



Учасники міжнародної конференції  
«Nature as a teacher»

сор Клара Ерліх; директор Інституту історії Чеської академії наук, професор Мартін Голий та ін. (Národní pedagogické muzeum J.A. Komenského, 2025).



Директори ДНПБ України імені В.О. Сухомлинського  
Л. Березівська та Національного педагогічного музею  
та бібліотеки Я.А. Коменського К. Ерліх

Науковці з різних країн обрали для дискурсу такі питання: роль природи в теорії виховання і навчання від дошкільної освіти до вищої; шкільний сад як простір, що доповнює шкільну будівлю; школа як місце для бджільництва й шовківництва; природа та шкільний сад у педагогічній думці; природне середовище й пришкільні сади в сучасній освіті.

На конференції колективно презентували доповідь «Природа та шкільні сади як простір навчання і виховання дітей в закладах освіти України (кінець XIX – початок XXI ст.)» дійсний член (академік) НАПН України, професор *Лариса Березівська*, професор *Тетяна Гавриленко*

(ДНПБ); доцент *Алла Фрідріх* (Рівненський державний гуманітарний університет). Під час виступу в межах планового наукового дослідження «Педагогічна біографіка в інформаційному освітньо-науковому просторі України» (2023-2025 рр., керівник Л. Березівська) представили міжнарод-



Учасники конференції (зліва направо) А. Фрідріх,  
Л. Березівська, Т. Гавриленко

ній науковій аудиторії напрацювання українських педагогів різних історичних епох (В. Дурдуківський, О. Захаренко, Т. Лубенець В. Сухомлинський, І. Ткаченко та ін.), які, спираючись на ідеї закордонної педагогіки (Я.А. Коменський, М. Монтесорі та ін.) розглядали природу не лише як джерело знань, а й як засіб формування духовного світу дитини, її трудових навичок та екологічної свідомості (Berezivska et al., 2025). Зазначені та інші міркування українських і закордонних освітян репрезентує цифровий ресурс «Педагоги України і світу» ДНПБ. У доповіді та під час дискусії прагнули розкрити негативний вплив на освіту повномасштабної війни РФ проти України, подякували міжнародній спільноті за підтримку українського народу в боротьбі проти російських окупантів (Berezivska et al., 2025).



Виступ Л. Березівської, Т. Гавриленко, А. Фрідріх

Цікавими були доповіді вчених: *Мартін Голий* «Роль природи в (латинській) освіті на чеських землях у ранній модерний період» (Інститут історії Чеської академії наук); *Хеннінг Шлюс*

«Природа, сади і філантропин — роздуми про важливість природи і культури у просвітницькій освіті» (Віденський університет); *Бранко Шустар* «Як має розвиватися шкільна думка? Шкільні сади у педагогічній рефлексії у перші десятиліття ХХ ст. в Словенії» (Словенський шкільний музей, Любляна) та ін.

У Головному залі музею переглянули виставку «Дзиччання шкільних садів. Екологічна освіта у змінах часу».

Захоплююю і змістовною була екскурсія до педагогічної бібліотеки, яку провела її завідувач *Едіта Ванічкова-Макосова*. Ми відвідали читальні зали, книгосховище, ознайомилися з роботою різних відділів. Приємно вразили сучасне обладнання та техніка.



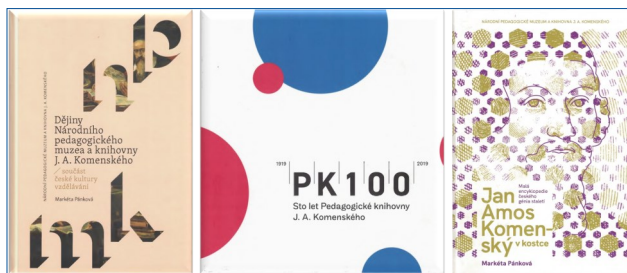
Учасники конференції (зліва направо) Д. Петішкова, Л. Березівська, Е. Ванічкова-Макосова, Т. Гавриленко

Бібліограф *Дагмар Петішкова*, яка вивчає українську, розповіла про наукові дослідження, інформаційно-бібліографічні ресурси бібліотеки (Березівська, 2025). Важливо, що під час зустрічі виникли ідеї щодо тісної співпраці й спільних проєктів.



Експозиція музею та читальний зал Національного педагогічного музею та бібліотеки Я.А. Коменського

Міжнародна конференція пройшла успішно в творчій і дружній атмосфері, продемонструвавши високий рівень наукової підготовки та бездоганну організацію. На згадку презентувала Національному педагогічному музею та бібліотеці Я.А. Коменського видання ДНПБ. Дякую чеським колегам за запрошення і за подаровані книги, підготовлені до 100-річчя їхньої установи, а також про відомого чеського педагога Я.А. Коменського.



Видання Національного педагогічного музею та бібліотеки Я. А. Коменського

Отже, участь у міжнародних науково-практичних заходах демонструє незламність та інноваційність української науки, її внесок у світові дослідження навіть в умовах війни й повоєнного відновлення. На таких заходах важливо донести до міжнародної спільноти правдиву інформацію про війну РФ проти України, її вплив на освіту, науку, культуру, суспільство. Конференція з історії освіти показала: європейська інтеграція — це актуальний шлях для боротьби з різними викликами, зокрема соціальними, освітніми, культурними та екологічними.

*Все буде Україна!*

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Березівська, Л. (2025, 23 червня). Міжнародна конференція «Природа як вчитель. Історичне та сучасне використання природного середовища та шкільних садів для освіти». Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О. Сухомлинського. <https://dnpb.gov.ua/ua/?news=43433>
- Березівська, Л.Д. (2023). Дитина в часи біди і надії. Подолання лиха війни, епідемії, соціальних, психологічних і фізичних вад у дітей та молоді: міжнародна конференція. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 5(1), 1-5. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5143>
- Berezivska, L., Havrylenko, T., & Fridrikh, A. (2025). *Nature and School Gardens as a Learning and Educational Environment in Ukrainian Educational Institutions (Late 19th – Early 21st Century)* [Електронна презентація]. Електронна бібліотека НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/745782/>
- Národní pedagogické muzeum J.A. Komenského. (2025). *Mezinárodní konference o otázkách historického i*

*současného využití přírodního prostředí a školních zahrad k výchově a vzdělávání.* <https://npmk.gov.cz/sites/default/files/konference/2025-05/Nature%20as%20a%20Teacher%2019.%20-%202020.6.%202025%20-%20Conference%20Programme.pdf>

**Довідково:** Національний педагогічний музей та бібліотека Я. А. Коменського у своїй структурі має такі підрозділи: кафедра історії та педагогіки (відділи історії освіти, науково-освітньої роботи про П. Піттра, реставрації), відділ – Педагогічна бібліотека імені Я.А. Коменського (відділи обслуговування читачів, комплектування та обробки фондів, бібліографії), Центр шкільних бібліотек.

Національний педагогічний музей Я.А. Коменського є одним із найстаріших музеїв Чехії (заснований у 1892 р.). Це єдиний національний науково-дослідний центр, який комплексно вивчає історію чеської освіти, педагогіки, навчання та виховання, життя, діяльність і спадщину Я.А. Коменського. Музей також представляє сучасну освіту в історичному контексті та сприяє популяризації чеської освіти в країні й за кордоном. У закладі діє інтерактивна експозиція «Спадщина Я.А. Коменського. Традиції та виклики чеської освіти в Європі» (Постійна виставка).

Із 2011 р. частиною Національного педагогічного музею і бібліотеки Я.А. Коменського є Педагогічна бібліотека Я.А. Коменського (засновано 1919 р.) — загальнодоступна наукова бібліотека, яка формує фонд вітчизняної та світової літератури, інформаційні джерела й ресурси з галузі освіти та суміжних соціальних наук. Фонд налічує майже пів мільйона томів — книги, періодика, фоно та електронні документи й карти ; має спеціальні колекції: підручники для початкової та середньої школи XIX ст.; навчальні програми та плани; підручники для педагогічних факультетів; педагогічні журнали з 1830-х рр. тощо.

## COOPERATION WITH THE NATIONAL PEDAGOGICAL MUSEUM AND LIBRARY OF J.A. COMENIUS: PARTICIPATION IN THE INTERNATIONAL CONFERENCE "NATURE AS A TEACHER"

Larysa Berezivska

*DSc in Education, Professor, Full Member (Academician) of the NAES of Ukraine, Director  
V.O. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine, National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

**Abstract.** *The article presents the purpose and results of participating in the International Conference “Nature as a Teacher” held in the Czech Republic on June 19-20, 2025. The event was organized by the National Pedagogical Museum, Library of J.A. Comenius, and the Institute of History of the Czech Academy of Sciences (Center for the History of Education). It highlights the specifics of the conference's organization and its focus areas, which addressed the pressing historical and educational issue of utilizing the natural environment in education across various historical periods. The article provides information on the key presentations delivered by participants from eight countries (Austria, Czech Republic, France, Germany, Hungary, Slovenia, Ukraine, and others). It is argued that participation in international scientific and practical events demonstrates the resilience and innovation of Ukrainian science, its contribution to world research even in the conditions of war and post-war recovery. The importance of international research cooperation in the context of European integration is underscored as a vital approach to combating various challenges, including social, educational, cultural, and environmental ones.*

**Keywords:** *international research cooperation; history of education; historical and educational research; child; international conference; European integration.*

Дата публікації: 30 червня 2025 р.